

ZIJNE HEILIGHEID DE

DALAI LAMA

STEM

VAN DE

ONGEHOORDEN

Meer dan zeven decennia strijd
met China voor mijn land en mijn volk

Vertaling Joost Zwart

HarperCollins

Voor het papieren boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC® om verantwoord bosbeheer te waarborgen.

Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green.

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © 2025 Gaden Phodrang Foundation of the Dalai Lama

Oorspronkelijke titel: *Voice for the Voiceless*

Copyright Nederlandse vertaling: © 2025 HarperCollins Holland

Vertaling: Joost Zwart

Omslagontwerp: Anna Dorfman

Omslagbeeld: © guvendemir / Getty Images

Foto auteur: © Tenzin Choejor / Office of His Holiness the Dalai Lama

Kaart p. 7: © Alexis Seabrook

Illustratie p.2 en p.3: @ 心灵艺坊/stock.adobe.com

Alle foto's in het fotokatern zijn gebruikt met toestemming van het Tibet Museum, Dharamshala Zetwerk: Mat-Zet B.V.

Druk: ScandBook UAB, Lithuania, met gebruik van 100% groene stroom

ISBN 978 94 027 1771 6

ISBN 978 94 027 7460 3 (e-book)

NUR 320

Eerste druk maart 2025

Originele uitgave verschenen bij William Morrow, een imprint van HarperCollins Publishers.

Deze uitgave is uitgegeven in samenwerking met HarperCollins Publishers LLC.

HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises ULC.

® en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met ® zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Elk ongeoorloofd gebruik van deze publicatie om generatieve kunstmatige-intelligentie-technologieën (AI-technologieën) te trainen is uitdrukkelijk verboden. De exclusieve rechten van de auteur en uitgever worden hierbij niet beperkt.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Het e-book is beveiligd met zichtbare en onzichtbare watermerken en mag niet worden gekopieerd en/of verspreid.

HOOFDSTUK 1

De invasie en onze nieuwe meester

Op 7 oktober 1950 staken zo'n 40.000 soldaten van het Volksbevrijdingsleger de rivier de Driчу (Yangtze) over en trokken Kham (Oost-Tibet) binnen. Op de negentiende van de maand hadden ze Chamdo ingenomen en de gouverneur van Oost-Tibet, Ngabo Ngawang Jigme, opgepakt, die kort daarvoor op die post was benoemd. Zo begon de invasie van mijn land door communistisch China. Het pas onafhankelijk geworden India protesteerde bij de Volksrepubliek China en stelde dat de invasie niet in het belang van vrede in de regio was. Volgens het Tibetaanse systeem van leeftijdstelling was ik toen pas zestien jaar. Ik had toen al het vermoeden dat er iets vreselijks aan zat te komen, omdat ik al een keer een uitdrukking van ongeloof op het gezicht van de regent Tadrak Rinpoche had gezien toen hij een brief las die hem was overhandigd.* Later kwam ik erachter dat de brief eigenlijk een telegram was van Ngabo, de gouverneur

* Tadrak Rinpoche was in die tijd zowel de regent voor de jonge dalai lama als zijn hoofdleraar, hij was verantwoordelijk voor de formele opleiding van de dalai lama.

van Oost-Tibet, waarin hij berichtte over een overval van een Tibetaanse post door Chinese soldaten.

Een paar minuten later liep de regent het vertrek uit en gaf opdracht de Kashag (het kabinet) bijeen te roepen. Op 11 november deed de Tibetaanse regering een beroep op de Verenigde Naties:

Aan de secretaris-generaal van de Verenigde Naties,

De aandacht van de wereld gaat uit naar Korea, waar een internationale strijdmacht de agressie weerstaat. Vergelijkbare gebeurtenissen in het afgelegen Tibet worden niet opgemerkt. In het geloof dat agressie niet ongehinderd mag plaatsvinden en de vrijheid in welk deel van de wereld ook niet onbeschermd kan blijven, hebben we de verantwoordelijkheid op ons genomen u op de hoogte te brengen van de recente gebeurtenissen in het grensgebied van Tibet (...) De verovering van Tibet door China zal de omvang van de conflictgebieden alleen maar vergroten en de onafhankelijkheid en stabiliteit van andere Aziatische landen steeds verder bedreigen.

Alleen El Salvador deed een poging Tibet op de agenda van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties te plaatsen. Helaas steunde geen van de grootmachten het voorstel. Je zou denken dat Groot-Brittannië, gezien zijn historische betrokkenheid bij Tibet, waaronder de ondertekening van diverse bilaterale overeenkomsten, zoals het Akkoord van Lhasa en het Akkoord van Simla (in 1904 respectievelijk 1914), meer sympathie zou hebben getoond en ons zou willen bijstaan, zeker op dit cruciale moment in Tibets geschiedenis. De wereld leek ons in de steek te hebben gelaten.

Groot-Brittannië en de andere machten beweerden dat er onduidelijkheid bestond over de precieze status van Tibet. Toch wisten ze heel goed dat Tibet in 1950 een onafhankelijk land was. De status van Tibet als onafhankelijk land volgens het internationaal recht werd later, in 1959, na mijn ontsnapping en ballingschap, bevestigd door de Internationale Commissie van Juristen. De tragische ironie wil dat

Groot-Brittannië en Rusland, de twee rijken die om de macht in Centraal-Azië hadden gestreden in wat de ‘Great Game’ werd genoemd, in belangrijke mate verantwoordelijk waren voor de verwarring over de internationale status van Tibet. Vooral Groot-Brittannië had Tibet onomwonden behandeld als een onafhankelijk land dat in staat was zijn eigen beslissingen te nemen. Het had zelfs wapens aan Tibet geleverd, zodat het zijn oostgrens tegen de Chinezen kon verdedigen. Maar de Britten hadden ook onderhandelingen over Tibet gevoerd met nationalistisch China, alsof dat land een claim op Tibet kon leggen, en men beriep zich daarbij op het obscure concept van suzereiniteit* en onderscheidde dat van soevereiniteit.

Ik wil daar wat historische context bij geven. Groot-Brittannië koos ervoor niet het cruciale verschil te erkennen tussen het Qing-rijk en de moderne natiestaat China; dat eerste was het rijk van de Mantsjoes dat, in diverse tijdperken, verschillende gebieden als protectoraat bestuurde. Het moderne China daarentegen claimde een anti-imperialistische, multi-etnische staat te zijn, en niet een rijk. De logica van de Chinese claim op Tibet was dus, zelfs in termen van suzereiniteit in plaats van soevereiniteit, gebrekkig. Het onvermogen (of de politieke onwil) om door deze gebrekkige logica heen te kijken en de weigering om de daadwerkelijke feitelijkheid van Tibets onafhankelijkheid in de echte wereld te accepteren, gecombineerd met de uiteenlopende tactieken die in de Great Game waren ingezet, zorgden voor de mist die Tibets ‘juridische status’ vanuit internationaal oogpunt onduidelijk maakte.

De invasie van communistisch China had ingrijpende gevolgen voor mij persoonlijk. Van de vegers in het Potala-paleis hoorde ik dat er aanplakbiljetten in de Tibetaanse hoofdstad Lhasa waren verschenen waarop gevraagd werd om mij de volledige wereldlijke macht te geven. Ik hoorde ook dat er liedjes op straat werden gezongen waarin het volk vroeg om de dalai lama meerderjarig te verklaren. De meningen over wat er moest gebeuren waren echter verdeeld – de ene kant

* Volgens Van Dale doet ‘suzereiniteit’ de beheersende staat zekere rechten toekomen over half soevereine staten.

zei dat de dalai lama nog te jong was, terwijl de andere vond dat de tijd was gekomen om mij de macht te geven. Uiteindelijk besloot het Tibetaanse kabinet, geleid door de regent, om de staatsorakels te raadplegen.*

Op een gegeven moment in de ceremonie, waarbij de spanning voelbaar was gezien de belangen die op het spel stonden, legde een van de orakels, terwijl hij in trance was, een *kata* (ceremoniële witte sjaal) op mijn schoot en schreeuwde: *Dü la bab* (de tijd is gekomen). En dus besteed ik op 17 november 1950 de troon als de wereldlijk leider van Tibet, twee jaar voor de traditionele leeftijd in normale omstandigheden. Ter viering kondigde ik een algemene amnestie af door heel Tibet en vroeg om de vrijlating van alle gevangenen.

De gewelddadige invasie van communistisch China dwong me die leiderschapsrol op me te nemen. In één klap kreeg een zorgeloze jongen de zware verantwoordelijkheid om een aangevallen land te leiden. Daarom zeg ik vaak dat ik op mijn zestiende mijn vrijheid verloor. Mijn land onderging hetzelfde lot: aan het einde van november, zo'n zeven weken na de inval, was Kham (Oost-Tibet) min of meer gevallen.

Als nieuwe leider van een volk dat onder de dreiging van een groot-schalige oorlog leefde, besloot ik aan het einde van het jaar na overleg met mijn kabinet om delegaties naar India, de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Nepal te sturen, in de hoop die landen over te kunnen halen om ten gunste van ons in te grijpen. Ik stuurde ook een delegatie naar Chamdo in Oost-Tibet in de hoop dat we met onderhandelingen de terugtrekking van het Chinese leger van ons territorium konden bewerkstelligen. Omdat de communistische Chinese troepen intussen hun posities in Oost-Tibet consolideerden, werd besloten dat ik met het kabinet van Lhasa naar Yadong (Yatung) bij de Indiase grens zou gaan, voor het geval we het land zouden moeten

* De praktijk van het raadplegen van orakels komt veel voor in het Tibetaanse boeddhisme; met de staatsorakels worden hier vooral Nechung en Gadong bedoeld, die met de lijn van de dalai lama's worden geassocieerd.

ontvluchten. Een van mijn eerste belangrijke daden als leider van Tibet was merkwaardig genoeg mijn vlucht naar de grens met India. Mijn moeder benutte de gelegenheid om op pelgrimage naar India te gaan, samen met mijn jongste broer, Tenzin Choegyal.

Het Volksbevrijdingsleger hield intussen halt bij Gyamda, vlak bij de westgrens van Kham. De weg naar Lhasa lag open, maar de Chinezen wilden de rest van het land zonder geweld innemen. We hadden geen andere keuze dan instemmen met de eis een delegatie naar Beijing te sturen om een overeenkomst te sluiten. De gouverneur van Oost-Tibet, Ngabo, werd gekozen om de delegatie te leiden. We zeiden tegen Ngabo dat hij uit mijn naam met de autoriteiten kon onderhandelen, op voorwaarde dat de Chinezen niet verder oprukten. In april 1951 kwam mijn delegatie in Beijing aan en de formele besprekingen begonnen.

Hoewel er in het begin sporadisch radiocontact was met de delegatie, trad er al snel stilte in, terwijl ik afwachtte in het klooster in Yadong. Toen, op 23 mei 1951, terwijl ik naar mijn oude radio luisterde, hoorde ik op de uitzending in de Tibetaanse taal van Radio Beijing dat er die dag een 17 puntenakkoord voor de Vreedzame Bevrijding van Tibet was getekend tussen de Volksrepubliek China en wat 'de lokale regering van Tibet' werd genoemd. Je kunt je mijn schok voorstellen. De uitzending vervolgde met de bewering dat Tibet de afgelopen honderd jaar bezet was geweest door agressieve imperiale krachten die allerlei vormen van misleiding en provocatie hadden gebruikt en het volk slavernij en ellende hadden gebracht. Ik voelde me fysiek misselijk door deze cocktail van leugens en beledigingen.

Pas nadat mijn delegatie naar Lhasa was teruggekeerd, ontdekte ik wat er in werkelijkheid was gebeurd bij de onderhandelingen. Mijn vertegenwoordigers waren onder druk gezet, beledigd en uitgescholden en er was gedreigd met geweld tegen hen en met militaire acties tegen het volk van Tibet. Op het moment dat de delegatie met de onderhandelingen begon, kreeg ze een kant-en-klare tekst voorgeschoteld voor een akkoord van tien punten. Mijn delegatie bracht in dat Tibet een onafhankelijk land was en kwam met bewijzen van die

stelling. De Chinezen schoven dat natuurlijk terzijde. Vervolgens werkten ze de oorspronkelijke tien punten om tot een document van zeventien punten en stelden een ultimatum. Onder druk had de Tibetaanse delegatie geen andere keuze dan toegeven. Omdat ze niet met mij of mijn regering konden communiceren, hadden Ngabo en zijn collega's niet de bevoegdheid om een akkoord namens Tibet te tekenen. Niettemin vroegen de Chinezen Ngabo of hij het officiële zegel van de Tibetaanse regering bij zich had, en ook al had hij het zegel van de gouverneur van Oost-Tibet bij zich, hij ontkende. Niet uit het veld geslagen maakten de Chinezen valse zegels voor elk delegatielid en ze lieten het document op 23 mei 1951 tekenen, met de namen van de vijf Tibetaanse gedelegeerden.

Op 14 juli ontving ik een delegatie uit China met een brief voor mij van voorzitter Mao. Ik vertelde de Chinese generaal Zhang Jingwu dat ik Mao zou antwoorden over de kwestie van het 17 puntenakkoord zodra ik van Yadong naar Lhasa was teruggekeerd en met andere Tibetaanse functionarissen had kunnen overleggen. Er was begrijpelijkerwijs eerst een intens debat in de Tibetaanse Nationale Vergadering in Lhasa over de vraag of ik naar de hoofdstad moest terugkeren. Ik besloot om op dat moment niet vanuit Yadong naar India te vluchten en sloeg ook een aanbod van de Verenigde Staten af om een veilige plek voor me te zoeken. Uiteindelijk meende ik dat het het beste was om terug te keren, en in september 1951 hield de Tibetaanse Nationale Vergadering een speciale bijeenkomst. Ngabo hield een formele presentatie over het ons opgedrongen akkoord. Na een lang debat kwamen we tot de conclusie dat we geen keuze hadden gezien het enorme aantal Chinese troepen voor onze deur. In die tijd bestond het hele Tibetaanse leger uit ongeveer 8500 man, terwijl meer dan 80.000 in de oorlog geharde soldaten van het Volksbevrijdingsleger klaarstonden om Tibet binnen te marcheren. Het kleine Tibetaanse leger was voornamelijk met oude Britse Enfield-geweren, machinegeweren en mortieren bewapend.

Het 17 puntenakkoord opent met een fantasierijke vervorming van de geschiedenis van Tibets relatie met China: 'Het Tibetaanse volk is

een van de volken met een lange geschiedenis binnen de grenzen van China, (...) ons grote moederland.’ Hier volgen enkele van de sleutelvoorwaarden:

- ‘Het Tibetaanse volk zal terugkeren naar de grote familie van het moederland – de Volksrepubliek China.’
- ‘De lokale regering van Tibet zal het Volksbevrijdingsleger actief helpen Tibet binnen te trekken en de nationale verdediging te consolideren.’
- ‘Het Tibetaanse volk heeft het recht om etnische regionale autonomie uit te oefenen onder het leiderschap van de centrale Volksregering.’
- ‘De centrale Volksregering zal geen veranderingen aanbrengen in het bestaande politieke systeem in Tibet. De centrale autoriteiten zullen de bestaande status, functies en macht van de dalai lama niet veranderen.’
- ‘De religieuze opvattingen, gewoonten en manieren van het Tibetaanse volk zullen gerespecteerd worden, de lamakloosters zullen beschermd worden.’
- ‘De gesproken en geschreven taal en de schooleducatie van de Tibetanen zullen stap voor stap ontwikkeld worden in overeenstemming met de actuele toestand in Tibet.’*

Het akkoord werd ons opgedrongen, maar niettemin verplicht de tekst de Volksrepubliek China duidelijk om de regionale autonomie en het zelfbestuur van Tibet te respecteren, inclusief vrijheid van godsdienst, bescherming van de taal, beheer van ons grondgebied met zijn ecologie, en ons recht om te bestaan als afzonderlijk volk met zijn unieke cultuur en erfenis. Dit akkoord werd de basis van de relatie van mijn regering met China tot 1959, toen ik vluchtte. Het lijkt ook de basis te

* De volledige tekst van het 17 puntenakkoord is te vinden in: International Commission of Jurists, *Question of Tibet* p. 139-142; Tseringa Shakya, *The Dragon in the Land of Snows*, appendix 1.

zijn geworden voor de positie die sommigen in de internationale gemeenschap over de status van Tibet innamen. Daar lijkt een vreemde contradictie in te zitten. Ongeacht de geopolitieke situatie in die tijd blijft het een feit dat wie accepteert dat Tibet in 1950 onderdeel van de Volksrepubliek China werd, daarmee het recht op verovering en het sluiten van een akkoord onder dwang rechtvaardigt. Het 17 punten-akkoord werd Tibet tenslotte met een onder druk gezette delegatie en het dreigement van een groot Chinees leger voor de deur opgelegd.

Ook al rechtvaardigde Beijing de gewelddadige invasie later met historische claims van eigendom van Tibet, ten tijde van de invasie van Tibet lijkt het in ieder geval voor Mao om een openlijke en gewelddadige landroof van een onafhankelijk land te zijn gegaan. Zijn erkenning van Tibet als onafhankelijk land blijkt uit een verklaring die hij, naar ik gehoord heb, ooit aan de Amerikaanse journalist en schrijver Edgar Snow gaf. Over de strooptochten naar voedsel van het Rode Leger in Tibetaanse gebieden tijdens de Lange Mars zei Mao dat dit de enige buitenlandse schuld van de Chinese communisten was die ooit afbetaald moest worden. Inmiddels weten we ook uit archieven dat Mao in januari 1950 aan Jozef Stalin vroeg of de Sovjet-Unie China militaire transportvliegtuigen wilde lenen om Chinese troepen te verplaatsen voor een plan om Tibet binnen te vallen.

Ik heb begrepen dat sommige geopolitieke onderzoekers en historici twee belangrijke motieven zagen achter Mao's invasie van Tibet in de directe nasleep van de installatie van een communistische regering in Beijing. Het ene had te maken met wat Mao en zijn communistische collega's als de noodzaak zagen om de 'nationale eer' van China te herstellen na de periode die ze de 'honderd jaar van nationale vernedering' noemden. Een belangrijk onderdeel daarvan was in hun ogen het heroveren van de gebieden die ooit deel waren geweest van het Mantsjoe-rijk van de Qing-dynastie. Vanuit dat standpunt zal Mao het gevoel hebben gehad dat de onafhankelijkheid van Tibet een zichtbaar 'verlies' betekende, of een contradictie, gezien de claim van de Chinese communisten op alle territoria die ooit als onderdeel van het Qing-rijk waren afgeschilderd.

Het tweede motief was volgens de experts de strategische ligging van Tibet, met zijn grenzen met Oost-Turkestan (Xinjiang), India, Nepal, Bhutan en natuurlijk China in het oosten. In 1954 vergezelde de pantsjen lama, wiens instituut een van de belangrijkste binnen het Tibetaanse boeddhisme is en dat nauw met de dalai lama wordt geassocieerd, me op een reis naar Beijing. Mao vertelde hem het volgende: ‘Nu de Tibetanen samenwerken met de Han, is onze nationale verdedigingslinie niet meer de bovenloop van de Yangtze, maar de Himalaya.’* Wat hun motieven ook waren, we bevonden ons onder het juk van communistisch China.

* Wat Mao toen tegen de pantsjen lama zei, is geciteerd (in Engelse vertaling) in Melvyn C. Goldstein, *A History of Modern Tibet*, vol. 2, *The Calm before the Storm: 1951-1955* (Berkeley: University of California, 2007), 22. ‘Han’ verwijst naar de etnische Chinezen, die de overgrote meerderheid van de bevolking van de Volksrepubliek China vormen.